

Dr. Bratko Kreft

Anton F. Dev in njegov »Belin«

Ob dvestoletnici prvega izvirnega slovenskega opernega besedila je vredno globlje se zamisliti v osebo njenega pisca samega, še posebej pa v njegovega »Belina«, ki je izšel leta 1780 v prvem slovenskem literarnem almanahu »Pisanice«. Saj omenjajo »Belina« vse dosedanje zgodovine slovenskega slovstva, toda vse bolj ali manj obrobno. Podrobneje in tudi pravičneje z literarno-zgodovinskega in estetskega stališča piše o Antonu Feliksu Devu in njegovem nevelikem književniškem delu šele dr. Jože Koruza v spremni besedi k reproducirani bibliografski izdaji »Pisanic«, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 1977. Izdaja je s spremno besedo zaslužno in ponovno opozorila na almanah sam, na njegove sodelavce in njihove prispevke, hkrati pa priča, da se je še zmeraj vredno ukvarjati s »Pisanicami« in njenimi pesniki, čeprav jih tradicionalno imenujemo le verzifikatorje. To sicer v glavnem velja, pri tem pa vendarle ne kaže metati vse stihe, ki so v »Pisanicah« natisnjeni kratko in malo v goli kovaško verzifikatorski meh, kakor se je v preteklosti rado mislilo. Na to je prepričljivo kot prvi opozoril dr. Jože Koruza s svojo spremno študijo, ob kateri bi se naj zamislil vsaj vsak predavatelj slovenske književnosti na srednjih pa tudi višjih šolah. Kljub Koruzovi spremni besedi pa vendarle mislim, da sta jo v njej »Belin« in avtor prvega slovenskega libreta vendarle nekoliko prekratko potegnili.

Pri tem razmišljam še o nečem. Rad bi z nekaj mislimi prav ob tej jubilejni priliki opozoril, da se včasih premalo zavedamo pri ocenjevanju kakšnih posameznosti v delih ali celo obdobjih njihove *historične* vrednosti, ki jih imajo v naši literarni in kulturni zgodovini, včasih pa tudi o narodno političnem pomenu nekaterih stvari in del, ker se aprioristično in tako nedialektično omejujemo predvsem na estetske ocene in še te s stališča današnje estetike, ker se premalo zavedamo, kaj vse se je moralo zgoditi in ustvariti pred tem, ko je nastopil Prešernov genij s svojimi »Poezijami«. Od Brižinskih spomenikov do Trubarja in od njega do Prešerna je dolga in težka pot, ki ni zgolj literarna, marveč tudi kulturno politična in nacionalno socialna. Tudi Goethe se ni povzpел le sam in zgolj iz sebe samega na visoki vrh, marveč so goro, na katere vrhu stoji, gradila stoletja kulturnega, literarnega, političnega, nacionalnega in družbenega razvoja. Tudi Hans Sachs je moral biti pred Goethejem in še mnogi drugi, kakor so morali biti pred Prešernom Trubar, pater Romauld s škofjeloško procesijo,

»Pisanice«, Vodnik in Linhart, v jezikoslovju pa številni patriotični težaki. Ti so prav tako pripravljali pot Kopitarju in Miklošiču, ki sta se oba po svojem delu povzpela na vrh svetovne slavistike, kakor se je dvignil Prešeren v vrh svetovne lirike, čeprav se mu še tuji pisci zgodovin svetovne književnosti premalo ali celo nič ne posvečajo.

Devov »Belin« je prvo izvirno posvetno slovensko dramatsko delo v stihih. Nastalo je deset let pred Linhartovo veseloigro »Županova Micka« s tem razločkom, da je čisto izvirno delo in zanimiv primer dramatske alegorije, kakor so bile pogostne zlasti v italijanski in francoski operni literaturi 18. stoletja. V prvem slovenskem literarnem almanahu »Skupspravljanje krajnskih pisanic od Lepeh umetnost«, kakor se glasi celoten naslov almanaha, je delce na strani 31 označeno kot »OPERETA« kar je v prvotnem in takratnem pomenu kratka opera in ne opereta v današnjem smislu. Takoj pod to oznako v lepih verzalkah sledi »Zapopadk« — vse seveda v bohoričici. V njem pravi (v svobodni transkripciji):

»Bellin (sonce) ena senca dobruiliveh Oblastnikov bode za svoje lubeznivoste, inu krotkoste volo od Rhodarjov za Boga goriuzet; za leto čast se Burja (vetr), teh nausmileneh Gospodarjov senca, zabstojn muja. On bo zaveržen, ter iz špotam za svoje hudobnoste volo iz Rhodarskeh ottočec stiran.«

S tem zapisom je dana glavna vsebina, kakor je še danes navada v opernih gledaliških listih.

Nato sledi na strani 32 seznam oseb: POJOČE PERŠONE. Te so:

Bellin, tuje: Sonce	
Burja, tuje: ta hude vetr	
Sejvina, Ceres	
Rožnecvitarca, Flora	Nymfe te Bogov
Sadjanka Pomona	Gospodične

Jezikovno pozornost zbuja Devovo slovenjenje rimskih boginj: Ceres, ki je bila boginja poljedelstva in poljskih pridelkov, mu je nekoliko nenavadna samostalniška skovanka Sejvina iz glagola sejati. Floro, boginjo cvetja in rastlinstva imenuje z zloženko Rožnecvitarica, ki je prav tako skovanka. Najbolj naravna je Sadjanka za Pomono, boginjo vrtov in sadja. V stilu rokokojskega »protokola« imenuje nimfe gospodične bogov. Pri tem ni nezanimivo, da piše bogove in gospodične z veliko črko. Preseneča velika črka zlasti pri bogovih, če pomislimo, da jo je zapisal katoliški menih, ko gre vendar za pogsanske bogove.

Sledi opis prizorišča:

»Rezgledarna postave pred oči Rhodarske ottočece iz morjam obdane. Na sredi ottočec stoji ta lepe previsoke Sončne stebr. Gospodične se po morju semterkje cizajo.«

»Razgledarna« mu je prizorišče — kraj, ki kaže razgled po otočju. Nimfe se z barko »cizajo« — zibljejo.

Alegorična baročna igrice, ki zavzema v »Pisanicah« le šestnajst in četr tiskanih strani, je razdeljena v tri prizore. Dev imenuje prizor »nastopje«, kar je prevod nemškega izraza »Auftritt«, ki ga mnogi nemški dramatikl uporabljajo v svojih dramatskih delih še danes.

»I. Nastopje« ima naslovno opozorilo »TE PREPEVNE PREŽE«, pod »I. nastopjem« pa piše: »Nymfe v barki pojô«. Sledi »Aria« v poskočnem ritmu v treh rimanih desetvrstičnih kiticah, ki so ritmično vse tri enako ustvarjene kakor prva:

Vozimo sestrice!
Vozimo serčnu:
Gibajmo ročice,
Veslajmo ročnu!
Gonimo!
Trudimo!
Korajžnu vesle!
Kalimo! Valajmo!
Penimo! Mejšajmo!
Navtrudne morje!

Dev je besedilo nimf označil kot arijo ter s tem že naprej določil glasbeno-pevsko vlogo in značaj vseh treh kitic za razloček od naslednjih stihov, ki jih označuje kot recitativ (Recetativnu). Zadnja kitica prve arije izraža veliko veselje nimf, da bodo lahko objele Belina (Sonce):

Vesêle! želele
Kar me smo toku:
Bellina objele
Zdej bomo sladku.
Mahnimo!
Pahnimo!
Le enkrat še čovn,
Ter bomo imele,
Kar me smo želele,
Bellina za lon.

Pri vsem ni zanimiva le stopica, ritem in rima (jamb + anapest z nadštevilnim nepoudarjenim zlogom v prvem in tretjem delu kitice, vmes pa dva stiha v metru $\cup - \cup$), marveč tudi grafična razporeditev stihov. Ker je pri vseh treh kiticah enaka, dokazuje, da je bila že v začetku arhitektonsko začrtana in da je zgrajena v skladu z vsebino in ritmom.

Nekoliko drugačen je recitativ. Lahko bi celo rekel, da je po stilu in jeziku res bolj recitativen in ne arijski, kakor so uvodne tri kitice, ki na kratko nakažejo ekspozicijo igre (po pohlinovsko »preže«). Nimfam gre za to, da ujamejo Belina-Sonce. Tu ni nezanimivo pripomniti, da je katoliški redovnik vzel osebe in vsebino za svojo kratko opero po rimski mitologiji, čeprav jo je vsebinsko po svoje razvil. Nikjer ne zamenja Belina z imenom Apolo, ki je bil bog svetlobe, marveč jasno pove, da je Belin sonce in ne svetloba sploh. Zato ni mogoče trditi, da je Belin Apolo, ker je Sonce, katerega nasprotnik je Burja (veter kakor v oklepaju pripominja). Nič manj zanimiva pa ni Devova verzifikacija in dramtizacija zgodbe (zapletljaj in boj), kako nimfe premagajo Burjo in rešijo Belina — Sonce — torej čisto pogansko mitsko. Podobno alegoriziranje je bilo v modi že v renesansi in se je zlasti v opernih libretih ohranjalo skoraj tja

do konca 18. stoletja. Odmirati je začelo z razsvetljenstvom, zlasti pa s francosko revolucijo, čeprav so nekatere mitske snovi ostale v operni literaturi še vse 19. stoletje, ko je med drugim npr. Rihard Wagner ustvaril po starem germanskem mitu operno tetralogijo o Nibelungih. Številni primeri v zgodovini opere kažejo, kako so nekateri radi jemali snov za librete svojih oper iz različnih mitologij. Pri Devovem »Belinu« pa imamo opravka tako z latinsko mitološko snovjo kakor z alegorijo, ker je Belin alegorizirano in personificirano sonce.

Prvi recitativ pove, da so prinesle nimfe v čolnu precej cvetja za Belina: limbar — lilijo, škrlatne dišeče vrtnice, tudi »goreča ljubezen« je med njimi (lychnis caledonica po Pleteršniku) ali tudi samo »ljubezen«. Zato pravi Dev:

Ti lubezne so: une teh D'vic
Nadolžnoste spomin.

Tudi »nizkih vijolic« ne manjka ne »blede berkončece« — (po današnje brkončica — primula acaulis ali primula carniolica, kakor piše v Pleteršniku).

V tretjem delu recitativa pa pove še vsaka vila zase, kaj je še prinesla Belinu.

III. — Tu moje sadovje.
I. — Tu moje klasovje.
II. — Ti moje veršički.
III. — Ti moji grozdiči.

To so pele posamič, na koncu pa pojo spet »use skup«.

So naše hvalenoste
So naše podložnoste
Spomlivi dary,
Bellinu sveti.

Sledi »Aria«, ki se začne z nagovorom soncu:

Svitlu sonce! Žarje tvoje.

Sledi opomba »Aldujejo«, kar pomeni, da darujejo Belinu (aldovati — po Mikl. iz madžarskega aldo = nekrvava daritev):

Z'neba sij na dary moje:
Sij zlat ogn k'nam.
Tebi aldov moj goreti,
Se od tvojeh žarjov vneti
Oče; oh! zažgi ga sam.

Na koncu tretjega stiha je zvezdica in pod črto piše:

»Ogn iz nebes pride, ter zažiga aldove« (darove).

Sledi ne samo alegoričen, marveč za današnje gledanje tudi fantastičen prizor, ko nimfe darujejo bogu Belinu tudi svoja srca:

»Serca začno goreti, ter njuh na oltar pokladajo.«

Začne se »II. NASTOPJE«

Iz recitativa takoj zvemo, da se je nebo pooblačilo, da se bliska in grmi in da začne pihati močan veter: prihaja »Burja serdita« in nimfe stečejo nazaj v barko, Burja pa se norčuje iz njih:

»Ste stekle! — Pezdlivke!
Ste stekle — cerklivke!«

Burja terja darove zase. In zdaj se Dev razživi z igrivostjo svojih besed in stihov, ki so mogli dobiti v Zupanovi uglasbitvi bržkone mozartovsko soroden zvèn; saj ga stih kar izzivajo:

»Če ne — bom meh moj napel
Ter briti, cviliti, ferčati, vrenčati,
Lomiti, topiti, valiti, svedrati
Jizera, in morje mejšati,
Ter hraste in smreke ruvati
Serditu začel.

Mislím, da teh stihov ni napisal le spreten verzifikator, kakor navadno označujemo Deva, marveč že igrivo virtuozen pesnik s posluhom za besedo, humor in ritem, da jih komponistu Zupanu ni bilo težko uglasbiti. Mogli so mu celo vzbujati glasbeni navdih. Kakšna škoda, da se njegova kompozicija ni ohranila!

Sledi Burjina arija v treh kiticah in z recitativom, ki se začne, ko Burja opazi, da se prej preplašene nimfe vračajo. Burja misli, da ji bodo darovale. Zato se umakne. Vendar se je zmotila. Odločile so se za boj. Zato jo po vrsti hrulijo:

I. Peklenska furija!
Nasrečne Burija!
II. Doklej jest bom živela,
Jest bodem Burija klela.
III. Gdu bi trynoga
Častil za Boga?

Zaradi rime in enakega števila zlogov si je Dev tu pomagal na ta način, da piše »Burija« in ne »Burja«. Mogoče pa je ta zlog več terjala že kompozicija. Burja (ki je tu moškega spola) »pride serdit nazaj ter roj«.

Tumpe! Tape! Macafure!
Šeme! Vuče (?) brez možgan!
Fefle! Cujne, Cape! Gure!
Je vam Burja toku znan?
Lajne! Cajne!

In zdaj sledi prerekanje med Burjo in nimfami, kar je v »Pisanicah« grafično sporedno natisnjeno. Med njimi se začne besedni boj.

Burja:	Nimfe:
Pokleknite!	Me napokleknemo
Ter molite!	Me te namolemo!
Per ti priči!*	Per nobeni ceni!
itd.	itd.

V tem stilu gre prepir v sedmih različno dolgih stihih dalje. Burja, ki jo jeza razganja, jim grozi, da bo razkopala vse vrtove, poruvala trte in zmlatila klasje, če ji nimfe ne bodo žrtvovale. Nato se petje spet v dveh aleksandrijskih stihih grafično oddeli, a se takoj nato znova v štirih sporedno natisnjenih jambских stihih prepir nadaljuje. Prvi in tretji stih sta v tristopnih jambih, drugi in četrti pa sta petzložna (jamb + anapest: $\cup - \cup \cup -$). Vsaj takšno razdelitev nakazuje grafična upodobitev. V naslednjem se dialog spet oddeli. Vsaka nimfa ima po en stih, s katerim se Burji upira, nato pa pojo spet skupaj:

»Me tebe molile,
Me tebe častile
Nabomo nikdar«

Ko se s temi tremi kratkimi stihmi prvi del prizora konča, se začne spet recitativ (Recitativnu), ki ga začne Burja. Tu ni nezanimivo vprašati: ali je razdelitev besedila med petje (arijo) in recitativ določil že Dev sam, ali šele komponist Zupan. Verjetno sta se sproti posvetovala. Ni pa izključeno, da je Dev že pri ustvarjanju libreta usmerjal uglasbitev. Bržkone pa je bilo besedilo v »Pisanicah« natisnjeno po skupni redakciji in v skladnosti z Zupanovo uglasbitvijo.

V recitativu kliče razsrjena Burja zoper nimfe oblake, ogenj, točo, tresk (grom), ki naj uničijo vinograde in njive. Tudi oltar naj razrušijo in bogov kip prevrnejo. Vse to se tudi zgodi. Nimfe pa se ne uklonijo in se upirajo dalje. Boj se nadaljuje. V osemvrstični trikitični ariji odgovore (ariozno), da njih modri bog ne sprejema darov:

V k'tireh serce nagore (ne gori)
Neč mu ne dapadajoče,
Kar lubezn narody (ne rodi).
K'tiri s silo bit častiti
Očjo, so le trynogi.

Zadnja dva stiha dovolj posredno izpovedujeta Devov »in tyranos«, česar ni prezreti ne preslišati, ker naslednja dva stiha povesta, da so modri le tisti bogovi,

Ktiri lubleni le biti
Očjo...

* Ker je na koncu tega še beseda »Burja«, gre za tiskovno napako!

In zdaj sledi »Chor« (zbor), ki kliče na pomoč Belina:

Tebe mi molemo,
Tebe mi hvalemo,
Bellin! na pomoč perteči ti nam.
Burja zaveržemo:
Burja sovražemo,
Burja moliti nas je presram.

Belin je slišal njih klic in »pride na Sončnemu vozu«. Začne se »III. NA-STOPJE«, v katerem nastopajo Belin, nimfe in Burja.

Belin začne (»recitativnu«) grajati Burjo, ki »Gre potepenu preč«. Tudi nimfe ji pri tem povedo še svoje, nato pa Belinu potožijo, kakšno škodo je napravila Burja, vendar jih Belin »recitativnu« potolaži:

»O moje! o moje deklece!
O najokajte se!
Glejte! že druge kaplece
iz neba rose . . .«

In opomba pravi: »zlat deš kaple«. Vse spet zazeleni in zacveti. Sledi arija, ki jo najprej poje Belin, ko bodri nimfe:

Nacagujte!
Nažalujte!
Če se lih nebu temny.
Zakaj k'sreči
Onu k'veči
Dostikrat vam le germu.
Poterpите!
Prenesite
Blisk, tresk le en majh'ne čas.
Nacvilite!
Naskerbite!
Dosti! — Jest skerbim za vas.

Kako gladko in ritmično tekó ti stih!

Belin jim da vse in jih pozove, naj vse potrgajo, požanjejo in poberejo. Opera se bliža k slavnostnemu koncu, ki se zaključi s skupno arijo v grafično sporednih stihih; vendar odgovarjajo slehernemu Belinovemu stihu nimfe.

Bellin:	Nymfe:
Goreče vas lubiti	Pohlevnu te moliti
Je moja lestnust	Je naša dolžnust,
Ter od vas lublen biti	Ter Tebe le lubiti
Je moja sladkust.	Je naša sladnost.*

* Tu je bržkone tiskovna napaka, ker mora bitu u!

Lubite!
Častite!
Bellina tedej
Nej bo vaš
Bellin vaš
Vam Buh on vselej.

Lubile,
Častile
Te bomo vselej
Ti boš Naš
Belin naš
Nam Buh sam tedej.

Grafična podoba konca (finala, kakor se običajno imenuje še danes v operi) še bolj potrjuje našo prejšnjo domnevo, da je besedilo prve slovenske opere objavljeno v »Pisanicah« po glasbeni redakciji. To pa spet zbuja domnevo, da sta jo Dev in Zupan mogoče vendarle vsaj v kakšnem ožjem krogu če ne gledališko pa mogoče vsaj koncertno uprizorila. Na koncu ne manjka niti opombe, da je opere konec: Konc te prepevne preže. Ker pomeni Pohlinu »preža« igro, bi namesto »prepevne preže« danes lahko rekli — spevoigra, čeprav je ta izraz nastal šele v čitalniški dobi za igre s petjem in prozo, medtem, ko je »Belin« Deva in Zupana res kratka opera v stihih, s petjem in recitativi — brez proze.

Vsekakor je »Belin« sploh prvo verzificirano operno-libretno slovensko besedilo, ki mu gre častno mesto v zgodovini naše dramatike že pred Linhartovo »Županovo Micko« in »Matičkom« in pred Drabosnjakovo »Igro o izgubljenem sinu«. Nekatera mesta, ki po značaju in stilu spominjajo na pevske vložke v Linhartovem »Matičku«, nikakor niso zgolj prazna verzifikacija, marveč kažejo tu in tam vsaj jezikovne in ritmične spretnosti z rimami, ki jim vsem tudi ni odrekati vrednosti, saj dosegajo nekatere Vodnikove pesmi.

Vsekakor pomeni Devov »Belin« kot prvo čisto izvorno posvetno dramatsko besedilo v zgodovini slovenske dramatike kar lep slovenski dramatsko-gledališki dragulj, ki je vreden še posebne razprave o svojem jeziku, stihu in stilu. Ni namen zanikati, da se je Dev bržkone dramaturško spogledoval z libreti takrat zelo popularnega pisca opernih libretov Metastazija, vendar je to obrobno vprašanje. Da je Metastazija poznal krog »academiae operosorum«, katere član je bil tudi Dev, saj je imel vzdevek »Utilis« (»Koristni«), dokazuje prevod Metastazijeve igre »Artaxerxes«, ki ga je pripravil Jurij Japelj.

»Belin« tak, kakršen je, priča, da je njegov avtor dobro poznal dramaturgijo takratnih opernih libretov in da jo je tudi — mirno mu lahko priznamo vsaj ob dvestoletnici »Belina« — za tiste čase in razmere kar dobro obvladal, saj po svoji baročnosti, zadovoljivi domiselnosti in tu in tam humornem izražanju pri kovanju in ustvarjanju svojih stihov in dejanja z alegoričnostjo vred še zmeraj nudi mikavno branje za vsakogar, ki zna ceniti gledališko-literarne svetinjice in se vživljati tudi v čas in razmere, ko so nastale, kajti le potem jim je lahko historično in estetsko pravičen.

Mislim, da smo Belina doslej preveč omalovaževali in premalo cenili. Metrum, ki je različen v arijah in recitativih, kakor je to navada pri mnogih, zlasti starejših libretih v stihih, govori ponovno za to, da sta morala pisec in skladatelj pri ustvaritvi kratke opere sodelovati. Pri tem pa je treba še reči, da so recitativi ne samo ritmični po svojem metru, marveč so tudi rimani. Vsekakor ni ves libreto pisan v aleksandrincu, kakor se je pisalo doslej, ker je zdaj jamb z anapestom, zdaj trohej z nadštevilnim nepoudarjenim zlogom

(prim. uvodno arijo »Svetlo sonce, žarje tvoje«), zdaj različno dolgi jambski stihi. Menjajoča se metrična struktura priča tudi za ritmično in melodično razgibanost Zupanove skladbe.

Skratka: libreto je premišljeno in načrtno ustvarjen za uglasbitev. Zato je tem večja škoda, da se glasba ni ohranila, ker bi potlej lažje in temeljiteje mogli primerjati njuno skladnost in skupno vrednost.

Tudi dramaturška struktura libreta je vzorna. Ekspozicija v prvem nastopu je strnjena in kratka, zaplet dejanja neposreden (II. Nastopje), boj med nimfami in Burjo učinkovito razgiban in dramatičen. Tudi ni razvlečen, saj terja vsak dober libreto čim večjo strnjenost v dialogih in dejanju, da se lahko komponist tem bolj razgiblje in razživí. Konec je seveda srečen in celo svečan, kar je mogla uglasbitev še povečati v pravi »finale maestoso«.

Že večkrat sem dejal in zapisal, da vlada tudi v svetovnem zgodovinoepisju številčno večjih narodov v razmerju do številčno majhnih narodov in njihovih kultur ista visokomernost (da rabim to skromno besedo) kakor v politiki, kar se dovolj jasno izpričuje tudi v njihovem estetskem vrednotenju in razmerju do književnosti številčno majhnih narodov, ki pa imajo kljub temu po objektivnem vrednotenju svoj posreden ali tudi neposreden delež v vrstah svetovnih kultur. Naši narodi so bili Evropi nekaj stoletij živ in hudo krvaveč obrambni zid pred turškim imperializmom in agresijo. Pri tem niso branili le sebe in druge narode in države, marveč tudi evropsko kulturo, ki se je ob naših stoinstotisoč žrtvah lahko svobodno razvijala v svojih središčih, medtem ko smo mi zaradi nasilja in vojn prisiljeni zaostajali. Za vse to pa se politična in kulturna Evropa ni izkazala nikoli niti najmanj hvaležna. Kar smo bili v preteklosti in kar smo v sedanjosti, smo si zmeraj morali priboriti s težkimi žrtvami. Potrebno in nujno je, da za sebe v svetu tudi kulturno preskrbimo sami. Če ne pride Mohamed h gori, mora priti gora k Mohamedu. Do te nacionalne kulturne in politične zavesti smo po vsej svoji zgodovini in izkušnjah upravičeni. Tega se je mogoče prvi prav zavedal že Trubar, ki je — lahko se reče — kar samozavestno pisal cesarju Maksimilijanu. Bil je toliko pogumen in celo predrzen, da je suvereno izdal za svoje politično in družbeno nep priznано ljudstvo slovensko »Cerkovno ordningo«, česar bi po takratnih državno-pravnih zakonih niti ne smel storiti, ker je takšno »ordningo« smel izdati le vladajoči knez. To delo je prva slovenska ustava in ne le protestantska knjiga. Protestantska je predvsem toliko, kolikor je hkrati protestirala na vse strani v imenu svojega ljudstva, v čigar takratnem knjižnem jeziku je bila objavljena vsem knezom in zatiralcem navkljub.

Pred »Belinom« sta še dve pesmi, ki sta v zvezi z njim, čeprav sta sicer samostojni.

Prva nosi naslov »KRAYNSKEH MODRIC ŽALUVANJE čez tu predolgu gorideržanje svojega Bellina v' Laških duželah«, druga pa »VESELE KRAYNSKEH MODRIC na prihod njuh Bellina«. O zadnji smemo trditi, da je neposredneje povezana z opero »Belin«, saj je v njej prikazan prihod Belina — Sonca, ki ga vse pozdravlja, ko premaga svojega nasprotnika Burjo. Presenetljivo je, da je panteistično poganski libreto napisal katoliški duhovnik — menih, bosonogi avguštinec, saj bi prej pričakovali od njega libreto s kakšno krščansko zgodbo iz novega evangelija ali pa iz starega dela biblije, saj so npr. v prote-

stanski in jezuitski šoli leta 1598 eni in drugi uprizorili igro po biblijski zgodbi »Izakova daritev«. To, da je Dev napisal panteistično alegorijo po starorimskem poganskem mitološkem vzorcu, je vsekakor dokaz za razsvetljsko dobo in njene nedogmatične svobode umetnosti tudi pri menihu Devu. Dejanje opere se godi na otočju oziroma dodekaneškem otoku Rodos, kar še povečuje mitsko stran vsebine, h kateri seveda neogibno sodijo poleg Belina in Burje tudi Nimfe.

Prva pesem toži po Belinu — Soncu, ker ga ni tako dolgo v kranjsko deželo, v kateri zaradi tega ni pravega veselja, druga pa je hvalnica, ker je Belin le prišel, kar je oboje dramatično prikazano v libretu. Tu se vsiljuje misel, če ni mislil Dev tu na razsvetljenje, ki naj kakor sonce posveti (»razsvetli«) v kranjsko deželo. Mislim, da ta simbolizem potrjuje našo domnevo.

Obe pesmi sta spesnjeni v aleksandrincih, ki se v jeziku, v katerem so napisani stih, večkrat kar posrečeno rimajo; tudi nekaj zanimivih izrazov in fraz je najti v njih kakor npr. »senožete so obrile sklepane kose«; »sladke koralde nam na češnjah že gore«; »že se marelce Vipavcem tud' zore«; »sklale (razklale) bi se vse naše piš(č)ale«; »strine bi na citrah le kripale«; »peče tutaste (topoglave)« in podobno.

Zadnji stih druge pesmi hvalnice bi mogli biti tudi priključeni h koncu »Belina«:

»O lube nas Bellin! iz serca lube nas.
O lube nas Bellin! goreče me lubile
Te vselej bodemo. Ovide in Virgile
Me bomo dále ti. Us Kraync bode vesel
Cel v'kratkem o Bellin! Tvojo lubezn pejl,
Z'njim usa Lublana bo čast, hvalo Tebi pejla,
De zlate čase je skuz Te ona prejela.
Nje tu ti boš, kar je bil Rimu en August,
En Oče teh Modric, vsa čast nje, nje svitlust.
Nje pozni nučeci bodo Tebe častili,
De skuz Tebe ony so jezik čist dobili.
Večne, vesel, častit bodi vsem Tvoj spomin,
O lube naš Bellin.«

Stih priča, da Devov libreto ni zgolj baročno-panteistična dramatska alegorija, marveč predvsem simbolizirana izpoved domoljubnega razsvetljenca: »Razsvetljsko sonce naj posveti v slovensko deželo.« Zato govori le o soncu — Belinu in ne o Apolonu.

Čeprav zavija po današnjem občutku nekoliko nerodno in okorno, smemo za temi stih čutiti Devovo željo in hrepenenje vseh razsvetlencev po svetlejših časih slovenstva, ko se nam bodo rodili tudi Ovidi in Vergili.

Ali ni s temi svojimi napol pohlinovsko ljubljanskimi, napol dolensjkimi stih Dev preroško napovedoval pesnika, ki bo Ovid in Vergil obenem in ki je podobno misel izrazil v svojem Sonetnem vencu, ko je zapisal:

»Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
jim milši zvezde kakor zdaj sijale,
jim pesmi bolj sloveče se glasile...«

Tudi bosonogi avguštinec Anton Feliks Dev (1732—1786), oče Damaščan Marijinega imena, je tista »vremena« v hvalnici soncu in v libretu za prvo slovensko opero »Belin« pač napovedal, kakor je mogel in znal in kakršne so bile razmere. Tudi zato je ob »Belinovi« dvestoletnici in ob dvestoletnici slovenske opere vreden priznanja tudi našega časa.

---

* Menim, da je tu tiskovna napaka. Glasiti se mora »Pel (ali Pejl) v' kratkem o Bellin!«

Anton F. Dev et son opéra Belin

En complément à son discours solennel tenu à l'occasion du bicentenaire du premier opéra slovène, M. Bratko Kreft, vice-président de l'Académie slovène des sciences et des arts, présente une brève analyse littéraire du livret de Dev, paru en 1780 dans l'almanach littéraire Pisanice. Il fait remarquer que ce premier livret d'opéra slovène n'est pas seulement une allégorie baroque mais aussi une déclaration indirecte des convictions de Dev, tournées vers la philosophie des lumières, ainsi que de sa foi dans le futur: un jour, le soleil de la liberté et de la culture éclairera de ses rayons la nation slovène (Belin est la personnification du soleil et des lumières!) et nous aurons nos Virgiles et nos Ovides. Dev annonce ainsi de façon prophétique le grand poète Prešeren qui, dans son Sonetni venec (Couronne de sonnets) exprime le même credo artistique.